

De Wending

Maarten Loonen

‘Het cynische is: ik ben blij als het in Griekenland brandt’

Het ijs van de Noordpool smelt in een razend tempo. Maarten Loonen, die als ecooloog al 35 jaar naar Spitsbergen gaat om er onderzoek te doen, heeft de grote veranderingen met eigen ogen gezien. ‘Wat me emotioneert, is de machteloosheid die ik voel.’

Door Maartje Bakker Foto's Eva Roefs

‘Ik ben niet van plan te gaan huilen.’ Maarten Loonen, veteraan in het poolonderzoek op Spitsbergen, zegt het maar meteen. Hij wil niet weer emotioneel worden. Het overkwam hem vorig jaar, toen hij te gast was bij het radioprogramma *Spijkers met Koppen*, en hij vertelde over hoe de vogelgriep had toegeslagen in de groep ganzen die hij al meer dan dertig jaar volgt.

‘Het was een ramp’, zei hij toen, huilend. Hij vertelde dat hij in de loop van zijn leven meer dan drieduizend brandganzen een ring had gegeven, met een code, een soort naam dus. ‘Een kwart van die ganzen is in één keer gestorven’, bracht hij uit.

Het goede nieuws is: de vogelgriep is bij zijn ganzen inmiddels voorbij. In zijn huis in Haren, waar een ijsberen- en een elandknuffel aan de muur hangen, meldt Loonen dat het virus nu niet meer wordt aangetroffen. Een groot deel van de vogels blijkt bovendien immuun.

Toch zal Loonen opnieuw volschieten, als hij over Spitsbergen praat. Haast niemand, ook internationaal niet, komt er al zo lang als hij om onderzoek te doen. Ja, in de eerste plaats kwam hij voor de ganzen, maar dat wil niet zeggen dat hij de rest niet heeft gezien. Het smeltende ijs, de afkalvende gletsjers, de wegtrekkende ringelrobben, de zoekende ijsberen.

En dus is hij bij uitstek de persoon om te vertellen over een van de grote wendingen van onze tijd: die van het opwarmende klimaat.

U bent net terug van Spitsbergen. Hoe was het daar?
‘Heel warm. Ik heb dit hele zomerseizoen zonder handschoenen gedaan. Dat was vroeger echt anders. Nu schommelde de temperatuur tussen de 6 en 12 graden. De zon gaat er niet onder, dus met die zonnestralen erbij is het niet koud.’

Waar verblijft u?
‘In Ny-Ålesund, het noordelijkste dorp van de wereld. Een wetenschapsdorp, allerlei landen hebben er een poolstation. Van het Nederlandse station ben ik de beheerder. Als ik de deur uitstap, zit ik meteen midden in de natuur. Je kunt er kilometers ver kijken, maar ook dichtbij gebeurt al van alles. Onder het huisje waar ik met de andere Nederlandse onderzoekers verblijf, woonden dit jaar poolvosjes. Vlakbij waren er ook nesten van een bonte strandloper en een noordse stern. Op een gegeven moment werden die allebei gepakt door de vos.
‘Je ziet er prachtige wolkenpartijen. Of overal gletsjers die worden verlicht door de zon. En dan weer helemaal een griauw landschap. Fantastisch om te zien. Het is gewoon een jongensdroom, dat is het woord dat ik ervoor gevonden heb.’

U kwam voor het eerst op Spitsbergen in 1988, toen u begon als ganzenonderzoeker. Zag het er toen nog ongeveer zo uit als Willem Barentsz het in 1596 aantrof?
‘Nou, het ijs was al wel ietsje minder. Het fjord waar ik zit is in de 19de eeuw door een Oostenrijkse expeditie in kaart gebracht. Als je op die oude kaarten kijkt, staken de gletsjers veel verder het fjord in. Rond 1900 lagen sommige van de eilanden waarop ik nu onderzoek doe ook nog in het ijs. Dus de trend dat het ijs smelt, is al langer bezig.’

Hoe kan dat dan? Begin vorige eeuw veranderde het klimaat nog niet door toedoen van de mens.
‘Er zijn ook natuurlijke cycli. Door neerslag bouwt de gletsjer zich langzaam op, hij wordt zwaarder en zwaarder. Op een gegeven moment begint het dan te schuiven. Een deel van het ijs zakt onder de vorstgrens, waarna het ijs smelt en in zee verdwijnt. Dan begint de groei opnieuw. Juist de gletsjers op Spitsbergen staan erom bekend dat ze ineens snel kunnen

gaan stromen, *surging* heet dat. Het probleem is dat het ijs op dit moment niet meer genoeg wordt aangevuld. Nu gaat het allemaal in één richting, die gletsjers zijn aan het verdwijnen.’

Wanneer kwam het keerpunt?
‘In 2007. Toen was het merkbaar warmer. Vóór 2007 kon je altijd over het ijs

naar de overkant van het fjord lopen in de winter. Sinds 2007 is dat geen enkele winter meer voorgekomen. De temperatuur op Spitsbergen ging als eerste in de winter omhoog. Vroeger kwam Spitsbergen’s winters helemaal in het ijs te liggen. Dat is al jaren niet meer zo. Het deksel tussen de warme oceaan en de koude atmosfeer is verdwenen. Dat betekent dat de oceaan, die boven nul is, de hele winter warmte en waterdamp de atmosfeer in gooit. Daardoor werd de wintertemperatuur al vrij snel 6 graden warmer. Inmiddels is het ook in de zomer warmer.’

In deze serie interviews spreekt de Volkskrant met mensen die de afgelopen periode een grote verandering meemaakten.

‘De generatie van mijn kleinkinderen, als ik ze krijg, zal misschien moeten verhuizen. En als ze

‘Nog zoiets: tegenover het dorp ligt een eiland met een grote berg erop. Daarachter ligt ook een gletsjer. Die gletsjer zat eerst aan het eiland vast, zodat het een schiereiland leek. Maar ik heb meegemaakt dat iemand het dorp in kwam en zei: ‘Het is geen schiereiland. Het is een eiland. Ik ben met een bootje voor het eerst langs die ijsrand gevaren, het was heel spannend, maar ik heb het gedaan. En ik kon rond varen.’ Dat zijn indrukwekkende herinneringen.’

Wat merkte u dit jaar van de smeltende gletsjers?
‘We gaan ieder jaar naar de plek waar die gletsjer vroeger aan het eiland vastzat. Nu ligt dezelfde gletsjer op 3 kilometer afstand van het eiland. Vanuit het achterland wordt die ijsmassa nog steeds flink aangeduwd. Er valt geregeld ijs van af. Dat is spectaculair. Het gaat met heel veel lawaai gepaard. Alsof het onweert, het knalt en dondert. En dan komt er een joekel van een golf aanzetten. Er zit een dichotomie in. Ik ga daar kijken omdat het mooi is. Maar ook omdat ik studenten daar kan vertellen over klimaatverandering. Je beseft dat dat prachtige landschap, met al die ijsblokken die daar drijven, voorbijgaand is. Dat het eigenlijk een stervende gletsjer is.’

U hebt vaak gezegd: wat eerst gebeurt op Spitsbergen, al die snelle veranderingen, gebeurt later overal.
‘Ja, en dat is wat we nu allemaal kunnen zien. We zijn nu voorbij het stadium dat klimaatverandering vooral rond de Noordpool zichtbaar was. En het cynische is: ik ben blij als het

in Griekenland brandt. Ik hoop dat het mensen beïnvloedt. Dat ze besluiten om niet meer naar Zuid-Spanje op vakantie te gaan, of naar een andere verre vliegbestemming. Want als ik zie hoe druk het was op Schiphol... ik ervaar een enorme machteloosheid, om met mijn verhalen een verandering te maken. En die machteloosheid maakt me af en toe emotioneel. Dat merk je nu ook wel.’

Waarom beangstigt klimaatverandering u zo?
‘Natuurlijk zal ik het wel overleven. Maar ik denk dat de generatie van mijn kleinkinderen, als ik ze krijg, misschien zal moeten verhuizen. En als ze dan even vriendelijk ontvangen worden door de Duitsers als wij nu met onze asielzoekers omgaan...
‘Ik zie klimaatverandering en het gebrek aan actie leiden tot oorlog. Ook in Syrië, bijvoorbeeld, speelde de droogte op het platteland een rol. Daardoor verhuisden de zwaargelovige mensen van het platteland naar de steden. En

Maarten Loonen: ‘We gaan ieder jaar naar de plek waar die gletsjer vroeger aan het eiland vastzat. Nu ligt dezelfde gletsjer op 3 kilometer afstand van het eiland.’

als gevolg daarvan kwam er een clash tussen die twee geloven. Ik geloof daarin, dat klimaatverandering zo werkt. Voor mij is klimaatverandering nu verbonden met mensen die alles verliezen door klimaatverandering.’

En toch, is verandering niet van alle tijden?
‘Misschien als je kijkt naar de geologische tijdschaal, maar dat is niet het goede referentiekader. Sinds de laatste IJstijd, 10 duizend jaar geleden, is het een ontzettend stabiele periode geweest. De temperatuur bleef steeds vrij constant, schommelde binnen een bandbreedte van 2 graden. Daar komt ook de doelstelling vandaan om de temperatuurstijging tot 2 graden te beperken. De eerste landbouw ontstond 8.000 jaar geleden in China, 6.000 jaar geleden in het Midden-Oosten. Op dat moment namen we afscheid van onze levenswijze als jager-verzamelaars. We vestigden ons. Ook in Nederland: handel drijven, dijken bouwen, het ging allemaal.
‘Dus als je praat over wat klimaatverandering voor mensen betekent, dan moet je niet praten over de tijd dat de aarde een ijsbal was. Dat was een andere tijd, we hadden een andere levensstijl. Nu we gevestigd zijn, maakt ons dat kwetsbaar. We zijn gewoon helemaal niet voorbereid op wat er gaat komen.
‘En dan denk ik aan mijn kinderen. Ze hebben allebei een goede relatie, maar ze hebben er moeite mee om kinderen te krijgen. Onder andere vanwege het klimaat. Ze vragen zich af: moeten we het wel doen? Dat vind ik heel jammer. Ik heb zelf twee kinderen, en dat is het beste wat me overkomen is.’

Ziet u die wanhoop ook bij uw collega's?
‘Nou ja, te weinig. Dat vind ik een van de schokkende dingen.’

Zou technologische vooruitgang het smelten van Spitsbergen nog kunnen tegenhouden?
‘Dat weet ik niet. Ik verwacht dat het een verloren zaak is. Dat er definitieve veranderingen zijn.’

Nog even over de ganzen. Hebben die ook last van klimaatverandering?
‘Indirect wel. Vorig jaar had een ijsbeer bijna alle nesten opgerold op het grootste eiland. Dit jaar viel dat mee, nu had een ijsbeer maar tien van de ongeveer 250 nesten opgegeten. Ijsberen vangen het liefste zeehonden op het ijs, maar dat wordt steeds moeilijker. Er zijn jaren dat het ijs aan de noordkant op 300 kilometer afstand van Spitsbergen ligt. Uit onderzoek met gps-zenders is bekend dat de ijsberen 150 kilometer naar het noorden zwemmen, maar dan weer terugkomen. Ze proberen het ijs te vinden, en de ringelrobben, maar dat lukt niet. Vandaar dat ze overstappen op ganzeneieren.
‘Anderzijds profiteren de ganzen van klimaatverandering. Aan de oostkant van Spitsbergen is het veel warmer geworden. Vroeger was het seizoen daar te kort om te broeden, nu kan het wel. Inmiddels houden de ganzen ook rekening met een vroeger broedseizoen. Ik heb lang gedacht dat ze zich niet zouden aanpassen, maar dat is gelukkig gelogenstraft. Ik dacht altijd: als je succesvol wilt zijn, moet je doen wat je ouders deden, want die waren succesvol. Dat conservatisme is in de dierenwereld een veilige strategie. Maar er zijn altijd een paar gekke individuen. Nou, en die individuen kunnen soms nieuwe mogelijkheden ontdekken. Die kunnen succes hebben.’

Geeft dat niet ook hoop voor de mens? Kan die misschien toch veranderen?
‘Ik vraag het me af. Ook bij de mens heeft de meerderheid moeite zich aan te passen aan nieuwe omstandigheden. Dat is juist het probleem bij het accepteren van klimaatverandering. En dat conservatisme bepaalt bij ons wie er aan de macht blijft.’

dan even vriendelijk ontvangen worden door de Duitsers als wij met onze asielzoekers omgaan...’

Klimaat-
wetenschapper
Maarten Loonen:

‘Het cynische is dat ik blij ben
als het in Griekenland brandt’

PAGINA 18-19

Woensdag
6 september 2023

de Volkskrant

‘Er is iets groots
op handen’.
De Stones
strijken neer
in het ooit
zo ruige
Hackney

PAGINA 3

RoodGroen zet in op onvervalst linkse koers

■ In hun eerste gezamenlijke verkiezingsprogramma kiezen PvdA en GroenLinks voor een uitgesproken links verhaal en wordt voor het eerst duidelijk welke asielkoers de rood-groene beweging wil varen: migratie-deals zijn niet langer taboe.

PAGINA 6-7

Trauma's, triggers,
toxisch: het therapeutisch jargon is
het alledaagse taal-
gebruik ingeslopen
en daar zijn niet alle
therapeuten blij mee

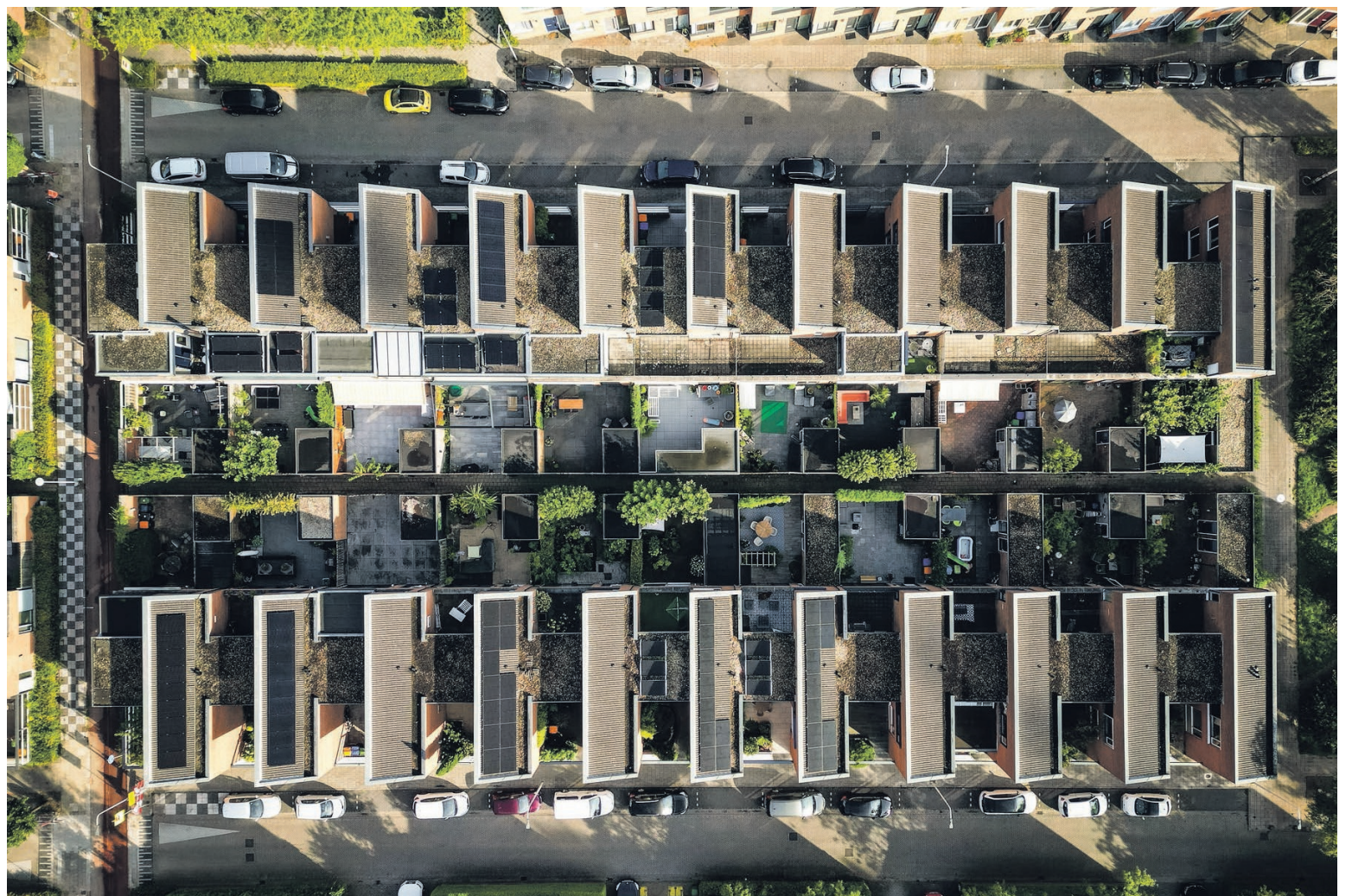
PAGINA V4-6

Gouden rendement op zonnepanelen is onzeker geworden

Voor een gemiddeld
huishouden was er de
afgelopen jaren geen betere
investering te bedenken dan
de aanschaf van
zonnepanelen. Dat
rendement werd deels
betaald door huishoudens
zonder zonnepanelen.
Energiebedrijven willen
zonnepanelen daarom
minder rendabel maken. Dat
leidt tot onrust en
onzekerheid. Terecht?

PAGINA 13-15

Daken van woonhuizen in IJsselstein met veel, weinig of geen zonnepanelen.

Foto Freek van den Bergh / de Volkskrant

Weerloos

Caroline van der Plas
barstte tijdens haar
HJ Schoo-lezing uit in ge-
sang; een paar regels uit
Simon & Garfunkels klas-
sieker *The Sound of Silence*.
Het klonk aarzelend,
maar vals was het niet.
Ook zag ik duidelijk dat zij
intens veel van dit liedje
houdt. Korte samenvat-
ting van mijn gedachten:
ach gossie. En daarna:
shit.

Want graag geloof ik
dat ik mijn politieke keu-
zes op inhoud baseer. Het
favoriete nummer van
Van der Plas is het vrij on-
bekende *The Load Out/Stay*
van Jackson Browne, dat
mijn ouders altijd keihard
meezongen tijdens lange
autoritten. Hoewel zoiets
een band schept, is mijn
afkeer van het BBB-pro-
gram onoverkomelijk. Ik
vrees alleen dat ik weer-

loos ben tegen iemand die
in het openbaar zingt en
daarbij zichtbaar schaam-
te moet overwinnen.
Om oneigenlijke beïn-
vloeding van de kiezers-
emotie te voorkomen, ver-
zoek ik de regering hierbij
met klem een spoedwet
op te tuigen die politici
het zingen verbiedt, en ga
over tot de orde van de
dag.

Sander Donkers

150

Beluister de podcasts
van de Volkskrant
volkskrant.nl/podcast

Advertentie

Klaar voor de toekomst met AI?

Via onze AI en
ChatGPT Academy
ontwikkel je kennis en
skills met meer dan
100 leermodules.

www.skillstown.nl/ai

€ 3,95
België € 4,90

JAARGANG 102
48 pagina's
NUMMER
30239

